

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОГРАФІКИ ПРИ ВИВЧЕННІ ЗНАКОВИХ ПОСТАТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У ШКІЛЬНИХ КУРСАХ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» ТА «МИСТЕЦТВО»

У статті розглядаються методичні аспекти використання інформаційної графіки при вивченні знакових постатей української культури у шкільних курсах «Історія України» та «Мистецтво». Подаються авторські приклади інфографіки, присвячені деяким видатним особистостям, створені за допомогою онлайн-конструктора Canva.

Ключові слова: навчальний процес, візуалізація, інфографіка, знакові постаті української культури, шкільний курс «Історія України», шкільний інтегрований курс «Мистецтво».

Грінченко В. Г. Использование инфографики при изучении знаковых фигур украинской культуры в школьных курсах «История Украины» и «Искусство».

В статье рассматриваются методические аспекты использования информационной графики при изучении знаковых фигур украинской культуры в школьных курсах «История Украины» и «Искусство». Подаются авторские примеры инфографики, посвященные некоторым выдающимся личностям, созданные с помощью онлайн-конструктора Canva.

Ключевые слова: учебный процесс, визуализация, инфографика, знаковые фигуры украинской культуры, школьный курс «История Украины», школьный интегрированный курс «Искусство».

Grinchenko V. G. The use of infographics in the study of significant figures of Ukrainian culture in school courses "History of Ukraine" and "Art".

The article deals with the methodological aspects of using information graphics in the study of significant figures of Ukrainian culture in school courses "History of Ukraine" and "Art". There have been provided the author's samples of such infographics, created by means of using the online designer Canva.

Keywords: educational process, visualization, infographics, significant figures of Ukrainian culture, school course "History of Ukraine", school integrated course "Art".

В останні роки у практику викладання в закладах загальної середньої освіти досить активно почали впроваджуватись нові інструменти візуалізації у навчанні. Одним із них є інфографіка – графічний спосіб подачі інформації, унаочнення даних, метою якого є швидке і чітке увиразнення необхідного матеріалу [6, с. 4].

Різноманітним аспектам розуміння та застосування інформаційної графіки вже присвячено ряд статей. Деякі з них переважно зосереджуються на загальній характеристиці інфографіки, розкриваючи її сутність та функції, принципи і напрямки використання в освітньому процесі [3; 10 та ін.]. Окремі автори приділяють більш значну увагу конкретним прикладам застосування інфографіки як для розвитку відповідних компетентностей учнів, так і для вивчення певних локальних тем. Особливо примітними, в цьому плані є, на нашу думку, методичні публікації науковців-філологів [1; 6; 7 та ін.].

По-своєму цікаві також статті, пов'язані з використанням інфографіки на уроках історії [5; 9 та ін.]. Зокрема, їхні автори пропонують назви деяких інфографічних сюжетів, рекомендують звертатись до вже існуючих ресурсів інфографіки в інтернеті, наприклад, до спецпроекту всеукраїнської газети «День» «101 причина любити Україну» [5, с. 6]. Проте в цілому їм все ж притаманний більш описовий характер, і якісь конкретні візуальні зразки інфографіки в них відсутні. Загалом ознайомлення з існуючими публікаціями дає підстави продовжити розгляд окремих методичних аспектів використання інфографіки у шкільному курсі історії.

У своїй статті ми хотіли б заторкнутися можливості її застосування при вивченні знакових постатей української культури у шкільному курсі «Історія України» та шкільному інтегрованому курсі «Мистецтво». Обираючи саме цей кут зору, ми намагалися враховувати близькість змістового контексту при вивченні деяких видатних особистостей у різних шкільних дисциплінах і відповідні міжпредметні зв'язки.

Однією з вагомих переваг інформаційної графіки виступає забезпечення інформаційної насиченості та наочності навчальних матеріалів [5, с. 6]. По суті це візуальне представлення знань, яке може бути подане в різних формах, але головним є дотримання принципу: складна чи велика за обсягом інформація подається в простому для сприйняття зоровому форматі [7, с. 3]. Адже мета будь-якої інфографіки – швидко донести до аудиторії інформацію, полегшити її розуміння і сприяти запам'ятовуванню [6, с. 5]. Можна запропонувати учням для опрацювання якісну інфографіку, яка подається в підручниках, інтернет-ресурсах, а також спеціально підготовану вчителем до конкретного уроку. Доцільно стимулювати школярів і до створення власних зразків інфографіки.

Слід прагнути, щоб інфографіка, як вся загалом, так і зокрема, присвячена знаковим постатям української культури, була досить змістовною, насиченою і, водночас, системною, зручною для сприйняття, естетично привабливою. Зрозуміло, що відповідна робота з інфографікою вимагатиме від вчителя та учнів вміння користуватися спеціальними програмами для її створення. Всі запропоновані у цій публікації приклади інфографіки були створені автором за допомогою одного із популярних нині онлайн-конструкторів Canva (рис. 1–5). Зауважимо, що, враховуючи саме методичний контекст статті та її обмежені рамки, ми не вносили у список використаних джерел ті численні матеріали, які використовували для змістовного наповнення інфографіки.

Характеризуючи детальніше обрану для розгляду тематику, зазначимо, що підгрунтям та орієнтирами для вчителя щодо створення інфографіки, присвяченої знаковим постатям української культури, можуть слугувати вимоги навчальних програм, зміст відповідних параграфів у підручнику, запитання і завдання, відображені в його методичному апараті тощо.

Наприклад, у підручнику О. К. Струкевича з історії України (9 клас) при вивченні культури України кінця XVIII – першої половини XIX століть після параграфа, де розглядається образотворче мистецтво зазначеного періоду і, зокрема, творчість Т. Шевченка як художника, учням пропонується запитання: «Які принципи розвитку українського мистецтва утверджував Т. Шевченко? Наведіть приклади» [12, с. 88]. У шкільному курсі «Мистецтво», в підручнику Л. М. Масол при вивченні українського образотворчого мистецтва учням пропонується схоже завдання: «Схарактеризуйте творчість Т. Шевченка-художника. Що вас у ній приваблює найбільше? Поясніть на конкретних прикладах» [8, с. 175]. Як варіант, вважаємо за доцільне запропонувати учням, за їхнім бажанням, в якості домашнього завдання, створити інфографіку на тему «Внесок Тараса Шевченка у розвиток українського образотворчого мистецтва». Очікуваний результат може мати приблизно такий вигляд (рис. 1).

У тому ж підручнику О. К. Струкевича в розділі, присвяченому культурі України другої половини XIX – початку XX ст., фігурує короткий, але дуже змістовний абзац: «Важливим чинником впливу на розвиток української культури була поява групи українських підприємців-меценатів, готових і спроможних підтримувати українську культуру» [12, с. 219]. Цілком доречним буде запропонувати учням для деталізації зазначеного положення розглянути підготовану вчителем інфографіку про когось із українських меценатів, які гідні вважатись знаковими постатями української культури. Такими, зокрема, є такі непересічні особистості як Богдан та Варвара Ханенки (рис. 2). Можна завчасно запропонувати виконати подібне завдання і окремим учням.

У підручнику В. С. Власова та С. В. Кульчицького з історії України (10 клас) згадується про відомого українського скульптора Івана Кавалерідзе як про автора першого в історії повнофігурного пам'ятника Тарасу Шевченку, відкритого у 1918 році в Ромнах [2, с. 117]. У шкільному курсі «Мистецтво» (11 клас) також дуже коротко висвітлюється діяльність скульптора Івана Кавалерідзе в підручнику О. В. Гайдамаки [4, с. 173] і дещо детальніше в підручнику Л. М. Масол [8, с. 156–157]. У всіх зазначених виданнях є окремі ілюстрації його творів.

Виходячи з цього, цікавою для учнів формою роботи, ідею якої автор цієї статті запозичив із публікації Ж. Клименко [див. 6, с. 5–6], може стати так зване «дешифрування» інфографічного плаката, присвяченого видатній особистості, в даному випадку саме Івану Кавалерідзе (рис. 3). Учням рекомендується вдома «дешифрувати» інфоплакат і підготувати письмове повідомлення за його змістом. Очікуємо, що школярі зможуть розшифрувати символічну назву «Український Мікеланджело» – Іван Кавалерідзе (1887–1978)» а також, базуючись на візуальних об'єктах цієї інфографіки, залучивши відповідні інтернет-джерела, складуть повідомлення, в якому будуть згадані його здобутки як скульптора і кінорежисера.

Зауважимо, що саме цей приклад інфографіки, як нам уявляється, досить повно ілюструє одне із цікавих суджень, яке фігурує у сучасних публікаціях. Воно полягає в тому, що не кожне зображення можна назвати інфографікою, а лише те, яке містить велику інформативність. Визначити ж чи є певна робота інфографікою достатньо просто: прибрати з неї увесь текст і подивитись, чи передає нам те зображення, що залишилось, якийсь смисл, чи воно є суто декоративним елементом? [7, с. 3]

Ще однією знаковою постаттю української і загалом світової культури є Олександр Архипенко (1887–1964). Його творчий потенціал і масштабність досить яскраво відображає образна назва, яка закріпилася за ним у сучасному культурному просторі – «Пікассо від скульптури». При вивченні історії України його згадують менше, наприклад у підручнику Сорочинської Н. М. та Гісем О. О. [11, с. 258], а в підручниках шкільного курсу «Мистецтво» – більш суттєво та різнопланово: як видатного скульптора XX століття та як одного із найбільш відомих митців української діаспори [4, с. 173, 213; 8, с. 158–159]. Інформаційна графіка, яка була б розроблена вчителем або ж самими учнями, та розкривала б роль Олександра Архипенка як одного із основоположників авангардизму у світовій скульптурі може мати приблизно такий вигляд (рис. 4). Вважаємо, що її найбільш доцільно використати саме у вивченні шкільного курсу «Мистецтво».

В рамках цієї ж дисципліни буде доречним і останній із запропонованих нами прикладів – інфографіка, присвячена знаковій постаті вітчизняного кінематографа – Івану Миколайчуку. В підручнику Л. М. Масол «Мистецтво» пропонується (за вибором серед інших тем) учнівський мистецький проект «Іван Миколайчук –

уособлення національного духу в українському кіно» [8, с. 205]. Гадаємо, що інфографіка, саме за цією назвою, як один із можливих прикладів індивідуальної учнівської роботи (рис. 5) є прийнятним варіантом реалізації цього завдання, а її створення буде цікавим для школярів.

Отже, використання інформаційної графіки може розглядатись як один із сучасних засобів вивчення знакових постатей української культури у шкільних курсах «Історія України» та «Мистецтво». Її застосування сприятиме формуванню у школярів основних освітніх компетентностей: культурної, громадянської і соціальної, інформаційно-цифрової. Перспективи для подальших розвідок вбачаємо у розробці методичних рекомендацій та конкретних прикладів використання інфографіки, які стосуються інших аспектів історико-культурної проблематики у навчальному процесі в закладах загальної середньої освіти.

Рис. 1. Інфографіка «Внесок Тараса Шевченка у розвиток українського образотворчого мистецтва»

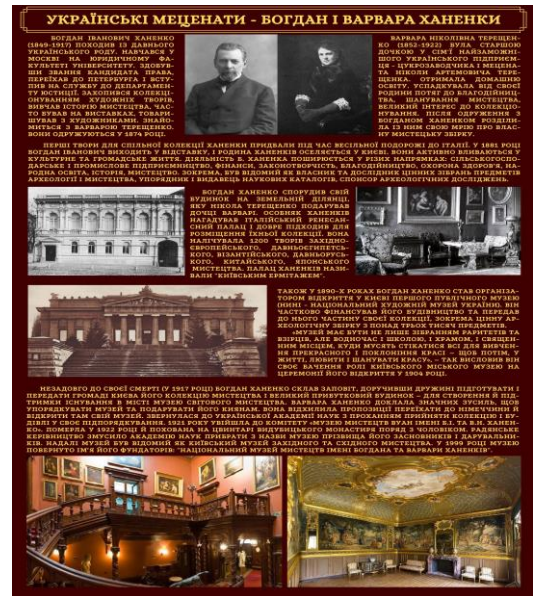
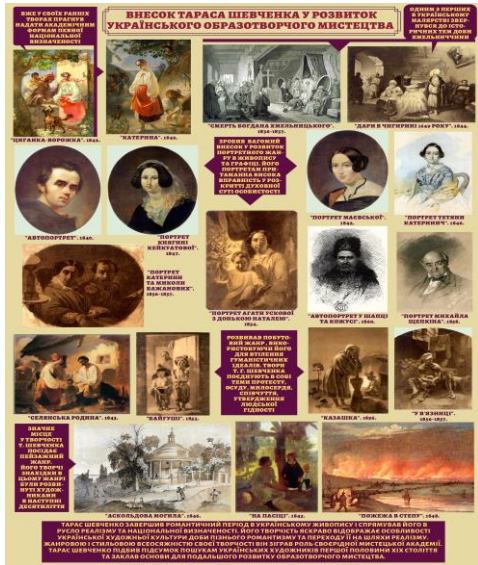

Рис. 2. Інфографіка «Українські меценати – Богдан і Варвара Ханенки».

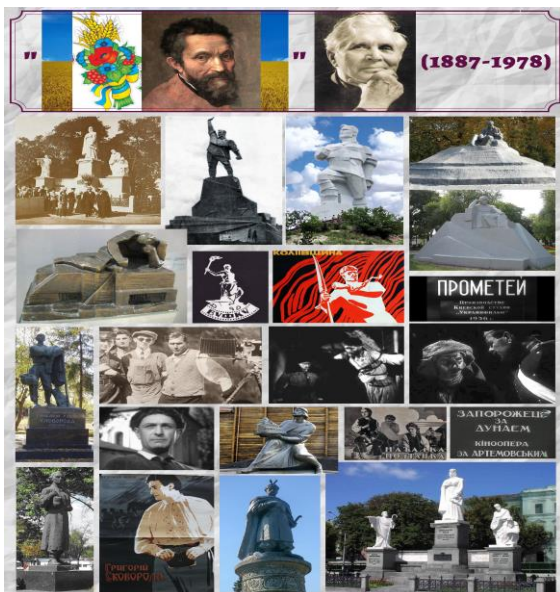

Рис. 3. Інфографічний плакат (матеріал для «дешифрування» плаката та підготовки учнівських повідомлень за його змістом) про Івана Кавалерідзе

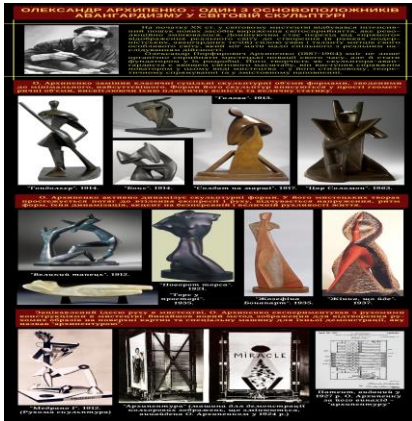

Рис. 4. Інфографіка «Олександр Архипенко – один з основоположників авангардизму у світовій скульптурі»

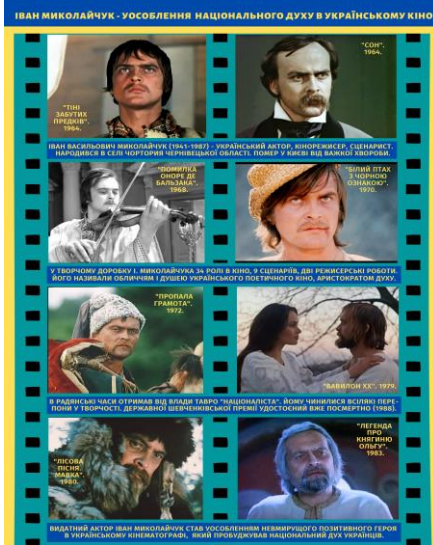

Рис. 5. Інфографіка «Іван Миколайчук – уособлення національного духу в українському кіно»

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Л. Г. Інфографіка як сучасний засіб вивчення творчості Оноре де Бальзака в школі // Оноре де Бальзак: грані, інтерпретація, Україна: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 220-річчю від дня народження письменника (Бердичів, 15–16 травня 2019 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2019. С. 249–254.
2. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2018. 256 с.
3. Вовк О. В. Інфографіка як ефективний засіб навчання // Системи обробки інформації. 2017. Вип. 4. С. 199–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2017_4_43.
4. Гайдамака О. В. Мистецтво: (рівень стандарту, профільний рівень): підручник для 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2019. 224 с.
5. Драновська С. В. Інфографіка як сучасний засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. 2018, № 1 (6), С. 5–7. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/5427>
6. Клименко Ж. Дива візуалізації, або як зробити знання видимими, а уроки літератури – незабутніми // Всесвітня література в школах України. 2019, № 3. С. 2–12.
7. Клименко Ж. Літературна інфографіка як засіб розвитку читачької компетенції учнів // Всесвітня література в школах України. 2020, № 1–2. С. 2–9.
8. Масол Л. М. Мистецтво. Рівень стандарту, профільний рівень: підручник для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 224 с.

9. Ободовська В. Інфографіка на уроках історії як засіб візуалізації образів // Рідна школа. 2016. № 8–9. С. 67–70.
10. Панченко Л., Разорьонова М. Використання інфографіки в освіті // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2016. Вип. 10 (2). С. 122–126. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10\(2\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10(2)_33).
11. Сорочинська Н. М., Гісем О. О. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 272 с.
12. Струкевич О. К. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Грамота, 2017. 240 с.

REFERENCES

1. Bondarenko L. G. Infographics as a modern tool for studying the works of Honore de Balzac in school // Honore de Balzac: facets, interpretation, Ukraine: a collection of scientific papers of the International scientific and practical conference dedicated to the 220th anniversary of the writer (Berdychiv, May 15–16, 2019). Kiev: Ludmila Publishing House, 2019. P. 249–254.
2. Vlasov V. S., Kulchytsky S. V. History of Ukraine (standard level): a textbook for the 10th grade of general secondary education institutions. Kyiv: Letter LTD, 2018. 256 p.
3. Vovk O. V. Infographics as an effective means of training // Systems of information processing. 2017. Vol. 4. P. 199–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2017_4_43.
4. Gaidamaka O. V. Art: (standard level, profile level): a textbook for 10 (11) classes of general secondary education institutions. Kiev: Genesis, 2019. 224 p.
5. Dranovska S. V. Infographics as a modern means of activating the educational and cognitive activity of students in history lessons // Theory and methodology of teaching social disciplines: scientific-pedagogical journal / Sumy State Pedagogical University. A. S. Makarenko. 2018, No. 1 (6), pp. 5–7. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/5427>
6. Klimenko J. Miracles of visualization, or how to make knowledge visible, and lessons of literature-unforgettable // World Literature in Ukrainian Schools. 2019, No. 3. P. 2–12.
7. Klimenko J. Literary infographics as a means of developing students' reading competence // World Literature in Ukrainian Schools. 2020, No. 1–2. Pp. 2–9.
8. Masol L. M. Art. Level standard, profile level: a textbook for the 10 (11) class of general secondary education institutions. Kiev: Education House, 2018. 224 p.
9. Obodovska V. Infographics on the lessons of history as a means of visualization of images // Native School. 2016. № 8–9. Pp. 67–70.
10. Panchenko L., Razoryonova M. The use of infographics in education // Scientific notes of Kirovohrad State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko. Series: Problems of Methods of Physical-Mathematical and Technological Education. 2016. Vyp. 10 (2). Pp. 122–126. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10\(2\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_10(2)_33).
11. Sorochinska N. M., Gisem O. O. History of Ukraine: a textbook for the 9th grade of secondary schools. Ternopil: The Educational Book - Bogdan, 2017. 272 p.
12. Strukevych O. K. History of Ukraine: textbook for 9th grade of secondary schools. Kyiv: Certificate, 2017. 240 p.

УДК 323.2 (477)

Докторович Галина,
методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у Сумській області,
м. Суми, Україна

РОЛЬ КОНТРОВЕРСІЙНИХ ПИТАНЬ В САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

В статті визначена роль контрверсійних питань в самоідентифікації становлення нації та збереження історичної пам'яті. Доведено, що навчальні предмети такі як історія, громадянська освіта, правознавство є основою формування мотивації в учнів прагнення до об'єктивного аналізу подій, фактів, особистостей, політичних та соціальних змін. Зазначено, що у сучасному світі все помітнішим стає суспільний інтерес до осмислення власної минувшини через призму сучасності.

Ключові слова: контрверсійний, критичне мислення, самоідентифікація, толерантність, мотивація.

Докторович Г. Роль противоречивых вопросов в самоидентификации становления нации и сохранения исторической памяти. В статье определена роль противоречивых вопросов в